

Suyunov Abdusali Samatovich
M.Ulug'bek nomidagi SamDAQU
Geomatika muhandisligi kafedrasida t.f.d. professori.

Manoyev San'at Baxronovich
M.Ulug'bek nomidagi SamDAQU
Geomatika muhandisligi kafedrasida katta o'qituvchisi.

SHAHAR HAVO MUHITINING HOLATINI KUZATISH REJASINI SHAKLLANTIRISH USULLARI

Annotatsiya: Ushbu maqolada atmosfera havosining ekologik monitoringi bo'yicha mobil laboratoriyalar uchun kuzatuv rejasini tuzishda havo ifloslanishini prognozlashda xatolikni kamaytirish, shuningdek o'lchash joylarini tanlashda qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlashda noaniqlikni kamaytirish, havo muhiti holatini kuzatish rejasini shakllantirish usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Atmosfera havosi, havo ifloslanishi, o'lchash joylari, mobil laboratoriya, qabul qilishni qo'llab-quvvatlash.

Suyunov Abdusali Samatovich
SamSACU named after M. Ulug'bek
Department of Geomatics Engineering Ph.D. professor.

Manoyev Sanat Bakhronovich
SamSACU named after M. Ulug'bek
Senior lecturer of the Department of Geomatics Engineering.

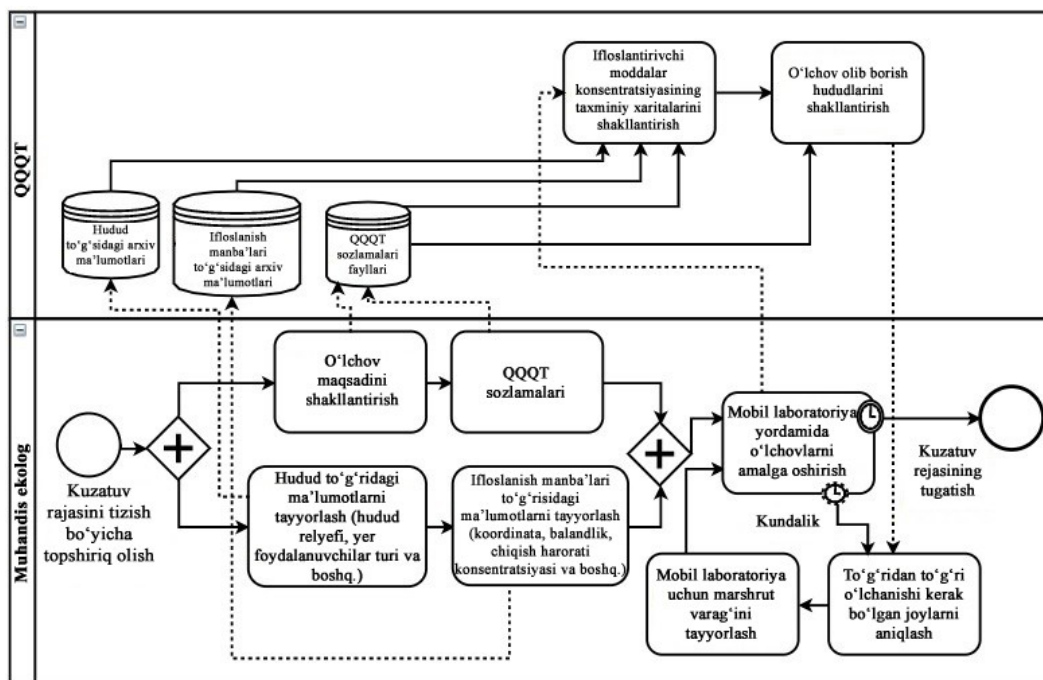
METHODS OF FORMING A PLAN FOR MONITORING THE STATE OF THE CITY AIR ENVIRONMENT

Abstract: This article describes the ways to reduce the error in forecasting air pollution when creating a monitoring plan for mobile laboratories for ecological monitoring of atmospheric air, as well as reducing uncertainty in supporting decision-making in the selection of measurement sites, and methods of forming a plan for monitoring the state of the air environment.

Key words: Atmospheric air, air pollution, measurement sites, mobile laboratory, reception support.

Bugungi kunga kelib, havo ifloslanishi bo'yicha asosiy ma'lumotlar statsionar atrof-muhit monitoringi postlaridan olingan. Mobil postlar sanoat korxonalariga yaqinidagi ifloslanishni baholash uchun ishlatiladi va fuqarolardan kelayotgan xabarlarni tekshirish.

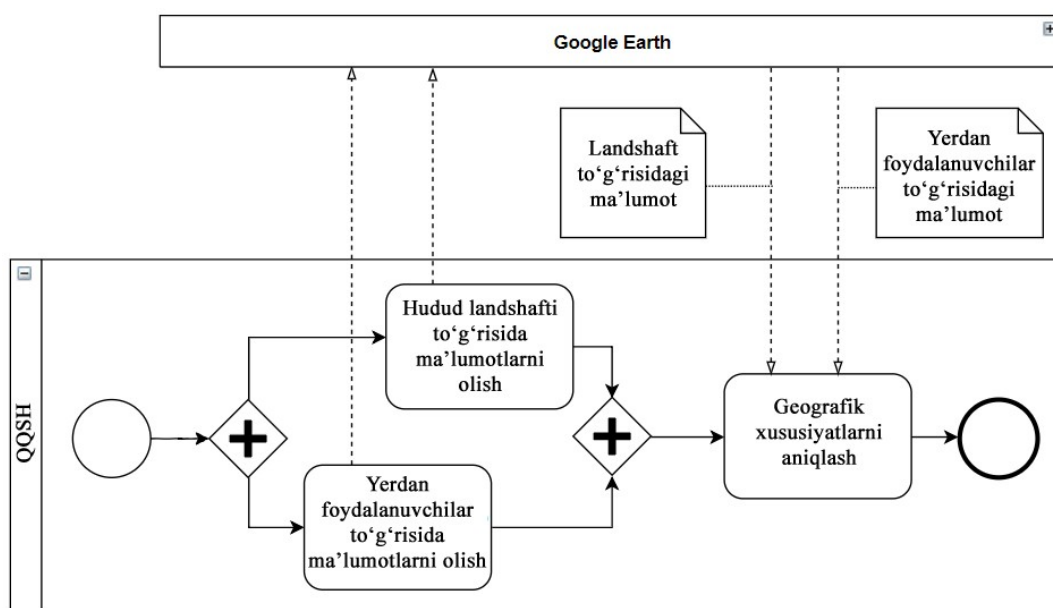
Hozirgi yondashuvdan farqli o'laroq, muhandis-ekolog uzoq vaqt davomida oldindan aniqlangan statik er uchastkalari to'plamidan o'lchash joyini tanlaganida, taqdim etilgan usul butun o'rganilayotgan hudud uchun ifloslanishni bashorat qiladi va o'lchov ob'ektini to'g'ridan-to'g'ri tanlash qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlash tizimi (QQQT) tomonidan tanlangan yer uchastkalari to'plamidan amalga oshiriladi. maqsad asosida o'lchovlarni o'tkazish (qaror qabul qiluvchi shaxsning (QQSH) afzalliklari).

1-rasm. Kuzatish rejasining shakllantirish usuli

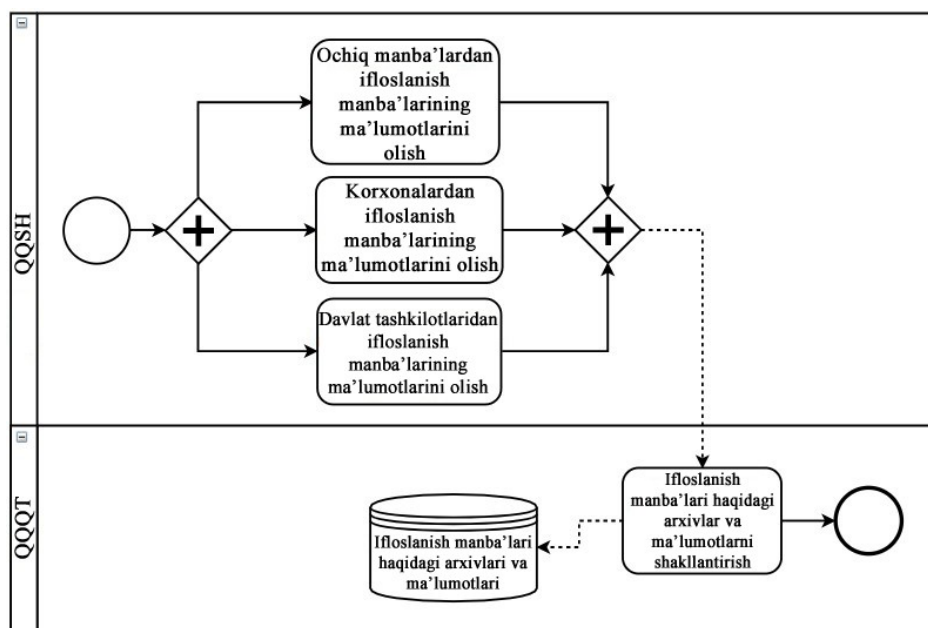
Usulni ifloslantiruvchi moddalarning taqsimlanishini modellashtirish bo'yicha dasturiy ta'minot majmuasi, shuningdek, qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi asosida amalga oshirish taklif etiladi.

1-qadam - "Relief ma'lumotlarini tayyorlash" (2-rasm). Ushbu bosqichda o'rganilayotgan hudud uchun relief va yerdan foydalanish turlari bo'yicha ma'lumotlarni olish kerak. Muayyan hudud uchun ushbu ma'lumotlar bir marta olinadi.

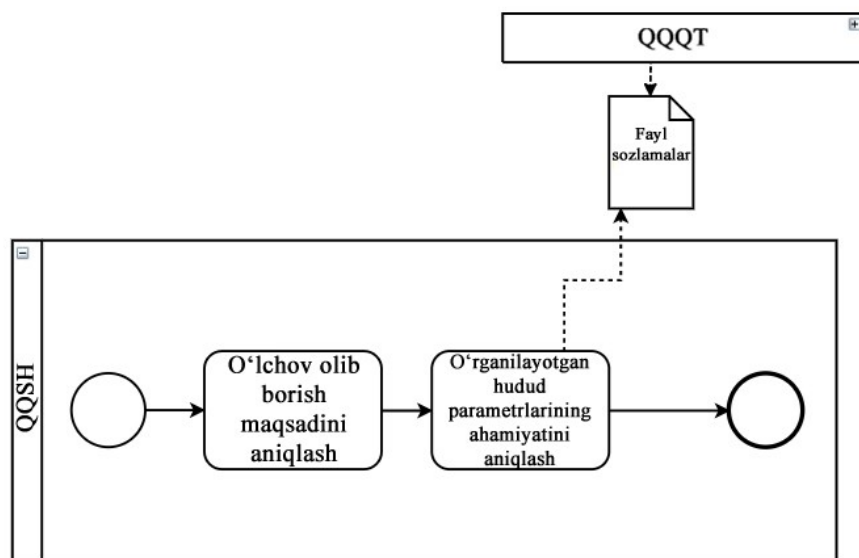
2-rasm. Hudud ma'lumotlarini tayyorlash jarayoni.

2-qadam - "Ifloslanish manbalari to'g'risida ma'lumotlarni tayyorlash" (3-rasm). Bu jarayonda ekolog-muhandis ifloslanish manbalarining parametrlari bo'yicha ma'lumotlarni to'playdi va ular asosida arxiv tuziladi. Olingan ma'lumotlar ifloslantiruvchi moddalarning tarqalishini modellashtirish tizimi orqali atmosfera havosini ifloslantiruvchi moddalar kontsentratsiyasini bashorat qilish uchun ishlatiladi.

3-rasm. Ifloslanish manbalari bo'yicha ma'lumotlarni tayyorlash jarayoni.

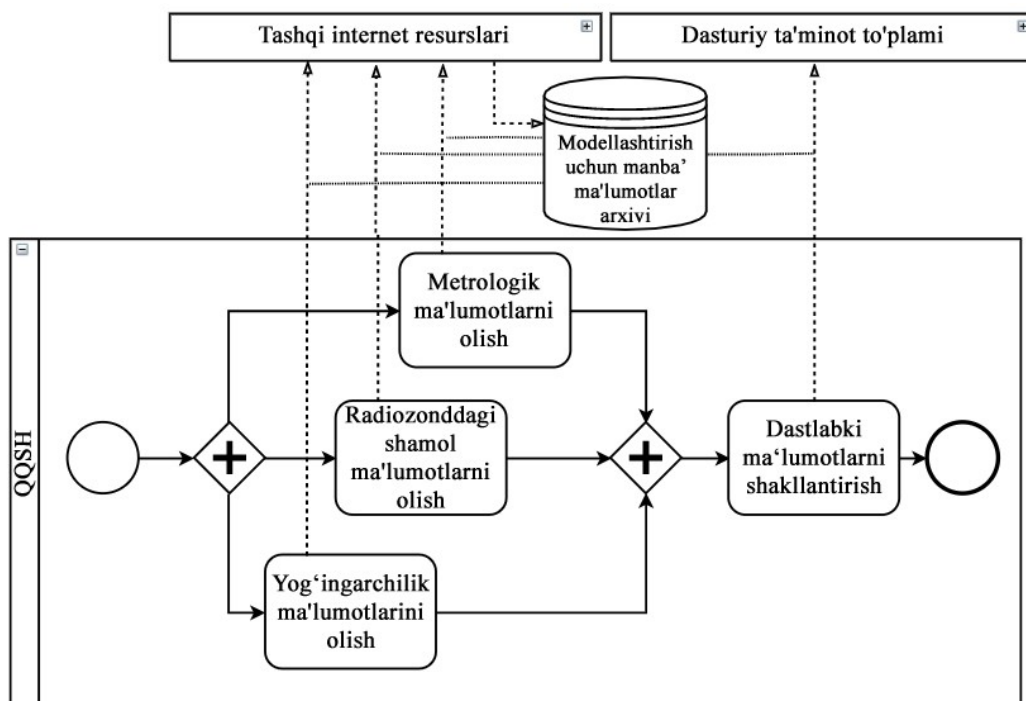
3-qadam - "O'zgarishlar maqsadini shakllantirish." Mobil laboratoriya tomonidan o'lchovlarni amalga oshirish maqsadi qo'yiladi (4-rasm). Ushbu bosqichda qaror qabul qiluvchi shaxs afzalliklarga asoslanib, o'lchovlarning maqsadini aniqlaydi.

4-rasm. O'zgarishlar maqsadini shakllantirish jarayoni

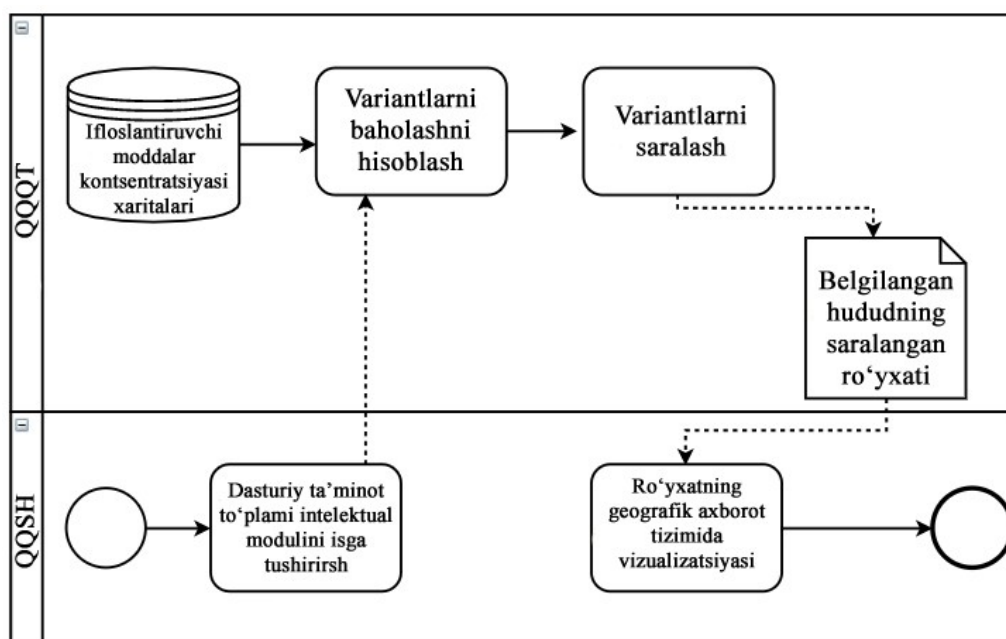
4-qadam - "QQQT-ni sozlash". Ushbu bosqichda qaror qabul qiluvchi o'lchovlarning maqsadiga qarab QQQT ni sozlaydi.

5-qadam - "Ifloslovchi moddalar kontsentratsiyasining bashorat qilingan xaritalarini yaratish". Dinamik o'zgaruvchan ma'lumotlar tayyorlanmoqda (5-rasm). Bunday ma'lumotlarga quyidagilar kiradi: meteorologik ma'lumotlar (havo harorati, namlik, bosim, shamol tezligi va turli balandliklarda yo'nalishi hamda boshqalar.).

5-rasm. Ifloslantiruvchi moddalar konsentratsiyasining bashorat qilingan xaritalarini yaratish jarayoni.

6-qadam - "O'lchov joylari to'plamini yaratish." Bu jarayonda qarorlarni qo'llab-quvvatlash tizimi ishga tushiriladi (6-rasm). Ifloslantiruvchi moddalarning bashorat qilingan konsentratsiyasi va foydalanuvchilarning xohish-istaklari xaritalari asosida hududning alohida hududlari baholanadi. Natijada, o'lchovlarning mo'ljallangan maqsadiga qarab, ko'chma postni jo'natish zarurati bo'yicha tartiblangan o'nta hudud zonalari ro'yxati shakllantiriladi.

6-rasm. O'lchov joylari to'plamini shakllantirish jarayoni

Havo sifatini ta'minlash bo'yicha ishlarni tashkil qilishda boshqaruv qarorlarini qabul qilish zarur bo'lgan ko'plab vaziyatlar yuzaga keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Suyunov, A., Tukhtamishov, S., Suyunov, S., Manoev, S., & Samankulov, S. (2023). Innovative solutions in creating noise maps in cities. In E3S Web of Conferences (Vol. 463, p. 02007). EDP Sciences.

2. Manoev, S., & Azzamov, G. (2023). Analysis of Existing Approaches to Mapping Environmental Pollution. International Journal on Integrated Education (IJIE), 6(4), 32-35.

3. Маноев, С., Аззамов, Г., & Уразалиев, Б. (2023). ПОВЫШЕНИЕ ТОЧНОСТИ И ОПЕРАТИВНОСТИ ТОПОГЕОДЕЗИЧЕСКОЙ ПРИВЯЗКИ. *Wire Insights: Journal of Innovation Insights*, 1(1), 14-17.

4. Маноев, С., Аззамов, Г., Кувватов, И., & Эргашев, О. (2023). ОСОБЕННОСТИ ИЗОБРАЖЕНИЯ РЕЛЬЕФА ПРИ МУЛЬТИМАСШТАБНОМ КАРТОГРАФИРОВАНИИ. *Open Herald: Periodical of Methodical Research*, 1(1), 14-19.